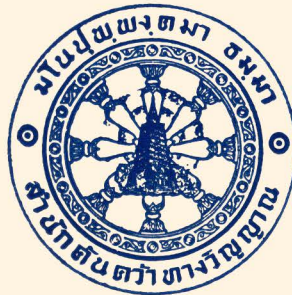

ความอิสระ

โดย

พร รัตน์สุวรรณ

จัดพิมพ์

โดย

สำนักคณาจารย์ทางนิติศาสตร์

ราคา ๕ บาท

คำนำ

ความอิสระ ซึ่งข้าพเจ้าได้เขียนเป็นหนังสือ
สำหรับเป็นของขวัญในปี ๒๕๑๗ นี้ ก็โดยปรารถนาถึงวัน
มหาวิปโยค ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความสะเทือน
ใจ เศร้าใจ เสียใจอย่างสุดซึ้งแก่คนทั้งชาติ แต่ก็มีคน
เป็นจำนวนมากมองเห็นว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนั้น
เป็นที่น่ายินดีเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้การปกครอง
แบบเผด็จการถูกกวาดล้างไป และในเวลาเดียวกันการ
ปกครองแบบประชาธิปไตยก็เริ่มไชแสงด้วยความหวังว่า
ต่อจากนี้ไปคนไทยทั้งหลายจะได้มีสิทธิเสรีภาพ มีความ
เสมอภาคกันอย่างทั่วถึง ซึ่งหมายถึงว่า คนไทยส่วน
ใหญ่ซึ่งมีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้น ต้องถูกกดขี่ ถูก
จำกัดสิทธิเสรีภาพมานานนั้น จะได้มีโอกาสลืมตา
อ้าปาก มีความเป็นอยู่ดีขึ้นเหมือนกับคนอื่นที่เขามีความ
เป็นอยู่อย่างสะดวกสบาย คนทั้งหลายรู้สึกว่ ต่อจาก

นี้ไปเราจะมีอิสระเสรีที่จะทำอะไรก็ได้ แต่สำหรับ
 ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นห่วงว่า การที่จะได้มาซึ่งความเป็นอิสระ
 หรือสิทธิเสรีภาพนั้น ถ้าหากไม่รู้จักทางของมันจริง ๆ
 แล้ว แทนที่เราจะได้ความอิสระ เรากลับจะได้ความ
 เป็นทาสยิ่งกว่าเดิม และการเรียกร้องขอสิทธิใด ๆ
 ก็ตาม ถ้าหากไม่รู้จักประมาณ ไม่รู้จักความพอดี ก็มี
 แต่จะสร้างความยุ่งยากให้เกิดขึ้น และมันจะแผ่กว้าง
 ออกไปทุกที่ จนกระทั่งในที่สุดกว่าเราจะรู้สึกตัวว่า เรา
 เข้าใจผิด เราเดินทางผิด มันก็จะสายเกินไปเสียแล้ว
 แก้ไขอะไรไม่ได้ ข้าพเจ้าเป็นห่วงในเรื่องนี้จริง ๆ จึง
 ได้พยายามเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา ซึ่งก็เป็นเพียง
 ความสังเขปเท่านั้น แต่ก็หวังว่าพอจะเป็นเครื่องเตือน
 สติได้บ้าง

อันที่จริงข้าพเจ้าเห็นด้วยอย่างจริงใจ และขอ
 สนับสนุนอย่างเต็มที่ในการเรียกร้องขอรัฐธรรมนูญ
 แต่วิธีการที่ทำข้าพเจ้าไม่สู้จะเห็นด้วย เพราะข้าพเจ้า
 คิดว่า มันยังมีทางอื่นที่อาจจะตกลงกันได้โดยไม่ต้องเสีย

เลือดเนื้อ และเป็นวิธีที่จะไม่เป็นการก่อเวรให้สืบต่อกันไปอีกเรื่อย ๆ แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องมันก็ได้เกิดขึ้นมาแล้ว เราจะไปแก้ไขสิ่งที่มันผ่านมาแล้วนั้นไม่ได้ สิ่งที่เราจะทำได้ในขณะนี้ก็คือ ช่วยกันป้องกันอย่าให้เรื่องทำนองนี้ได้เกิดขึ้นอีก และใครที่จะขอร้องให้ทุก ๆ ฝ่ายรู้จักใช้ธรรมะ อย่าใช้แต่เพียงหลักการตามที่ตัวเองคิดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามที่ต้องการ พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงเป็นผู้รู้แจ้งโลก เป็นผู้ที่หลุดพ้นจากกิเลสโดยสิ้นเชิง พระองค์ทรงมีความเมตตากรุณาต่อมนุษย์และสัตว์ทุกถ้วนหน้า คำสอนของพระองค์นั้นประเสริฐยิ่งนัก ข้าพเจ้าใคร่ที่จะขอร้องทุก ๆ ฝ่ายที่มีความหวังดีต่อประเทศชาติ ได้โปรดศึกษาหลักประชาธิปไตยในพุทธศาสนาให้ถึถ้วน และเราก็จะพบทางสายกลาง ซึ่งเป็นทางประนีประนอมที่จะให้ทุกฝ่ายเข้ากันได้ ทำให้เกิดความสามัคคีทั้งชาติ และนี่คือพลังอันยิ่งใหญ่ที่จะแก้ไขปัญหาทุกอย่างที่เป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้า และศัตรูของชาติซึ่งจะใหญ่หลวง

สักเพียงไรก็ตาม ถ้าหากความสามัคคีระหว่างคนในชาติ มีความแน่นแฟ้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ศัตรูที่วานั้น ก็ไม่สามารถเอาชนะได้ ข้าพเจ้าเขียนเรื่องนี้ขึ้นมาก เพื่อเป็นการให้แง่คิดในเรื่องนี้ตามสมควร

และอีกประการหนึ่ง การแสวงหาความเป็นอิสระ นั้น ถ้าหากเราเข้าใจหลักธรรมะจริง ๆ เราก็อาจจะหา ได้เสมอ ไม่ว่าเหตุการณ์จะเป็นอย่างไร แม้ในขณะที่ บ้านเมืองกำลังวุ่นวาย ความเป็นอยู่ของเราซึ่งต้องขึ้น อยู่กับเหตุการณ์ของโลก เลยทำให้ชีวิตของเราต้อง ชน ๆ ลง ๆ ไปตามกระแสของโลก ซึ่งทำให้เราไม่เป็น อิสระก็จริง แต่นั่นไม่ใช่ปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้หมดอิสระ เพราะถ้าเรารู้ธรรมะ เราก็สามารถที่จะทำตัวเองเป็น อิสระขึ้นมาได้บ้าง และในเวลาเดียวกันเราก็อาจจะช่วย คนอื่นได้ด้วย แต่ถ้าทุกคนต่างก็ตกเป็นทาสของสิ่งแวดล้อม ชีวิตของตัวเองต้องขึ้นอยู่กับการณ์ทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้นแล้วก็แปลว่า เราจะไม่มีทางหาความอิสระให้ กับตัวเองได้เลย และนั่นย่อมหมายถึงว่าต่อให้เราเก่ง

๕

อย่างไรสามารถสักแค่นั้น ก็ยากที่จะช่วยให้คนอื่นเป็น
อิสระขึ้นมาได้ หนังสือเล่มนี้มีประโยชน์ทั้งในทางส่วน
ตัวและทั้งในทางสังคม เพราะฉะนั้นจึงหวังว่าคงจะให้
ประโยชน์ต่อผู้อ่านที่ตั้งใจอ่านอย่างถวัลตามสมควร

พร รัตน์สุวรรณ

๒๕ ธันวาคม ๒๕๑๖

สำนักค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ (ชั่วคราว)

๔๗/๒ ถนนสามเสน บางลำภู กรุงเทพมหานคร

โทร. ๒๘๒๒๐๒๕ โทรสาร ๒๘๒๒๐๒๕ โทร. ๒๘๒๒๐๒๕ โทร. ๒๘๒๒๐๒๕ โทร. ๒๘๒๒๐๒๕ โทร. ๒๘๒๒๐๒๕

ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับถนนลำพู ทางเข้าวัดสังเวช ฯ

สารบัญ

	หน้า
ความอิสระคืออะไร ?	๑
มติของคนส่วนรวมไม่ใช่จะถูกเสมอไป	๓
ความอิสระที่แท้จริงอยู่ที่ไหน ?	๕
ประชาธิปไตยจะสมบูรณ์ขึ้นอยู่กับอะไร ?	๗
ลำดับขั้นแห่งความเป็นอิสระ	๑๐
วิธีวางรากฐานประชาธิปไตย	๓๓

ความอิสระ

ความอิสระคืออะไร ?

ทุกคนต้องการความอิสระ เพราะความอิสระทำให้เรามีความสุข มีความสะดวกสบาย อันที่จริงจุดหมายปลายทางของชีวิตที่แท้จริงตามหลักพระพุทธศาสนาก็คือความเป็นอิสระ ซึ่งมีชื่อเรียกในทางพระพุทธศาสนาว่า วิมุตติ แปลว่า ความหลุดพ้น ผู้ที่หลุดพ้นก็คือผู้ที่มีใจเป็นอิสระไม่ตกเป็นทาสอารมณ์ ไม่ตกเป็นทาสสิ่งแวดล้อม ไม่ตกเป็นทาสกิเลส บุคคลที่ไม่ตกเป็นทาสของสิ่งเหล่านี้จึงจะเรียกว่าเป็นคนอิสระอย่างแท้จริง เพราะใคร ๆ ก็ไม่อาจจะบังคับบุคคลประเภทนี้ให้ทำในสิ่งที่เขาไม่เห็นด้วย แม้แต่ความตายก็บังคับเขาไม่ได้ เขจะมีอิสระอย่างเต็มที่ในอันที่จะเลือกทางดำเนินชีวิต มีอิสระอย่างเต็มที่ในอันที่จะทำอะไรก็ตามที่เขามีความปรารถนา

คนที่ศึกษาแต่ในทางโลก ไม่ได้ศึกษาเรื่องของชีวิตตามหลักศาสนาให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง มักจะแสวงหาความเป็นอิสระแต่ในทางที่จะทำให้ตัวเองต้องตกเป็นทาส มากยิ่งขึ้นทุกที เพราะความอิสระอย่างที่เขาคิดต้องการนั้นก็คือ เขาต้องการที่จะทำอะไรได้อย่างอิสระ ไม่ให้มีใครมาบังคับกวดเขา แต่ในเวลาเดียวกัน ในเมื่อคนเหล่านี้ไม่พยายามที่จะทำใจของตัวเองให้เป็นอิสระจากกิเลสต่าง ๆ ก็ย่อมไม่มีทางเป็นไปได้ที่เขาจะมีอิสระอย่างแท้จริง ตัวอย่างที่เห็นได้ง่ายเช่นสมมติว่า เราจะปล่อยให้เด็กของเราทำอะไรตามใจชอบ ใครอยากจะสนุกสนาน สุขกัญญา สุขเฮโรอิน เล่นการพนัน อยากไปไหนมาไหน อยากจะทำอะไรให้ทำได้ตามใจชอบ เด็กที่อยู่ในฐานะอย่างนี้ก็คงจะรู้สึกชีวิตของตัวเองแสนสบาย เพราะมีอิสระเต็มที่ไม่มีใครบังคับเขา แต่จงคิดดู เด็กที่ตามใจในเรื่องเหล่านี้ในที่สุดจะเป็นอย่างไร แน่นนอน ย่อมตกเป็นทาสยาเสพติด ตกเป็นทาสการพนัน และตกเป็นทาสอะไรอีกหลายอย่าง ซึ่งในเมื่อตกเป็นทาสของ

สิ่งเหล่านี้แล้ว ชีวิตของเขาแทนที่จะเป็นอิสระ กลับหมดความเป็นอิสระยิ่งขึ้นทุกที และในที่สุด เขาก็จะต้องอยู่ภายใต้อำนาจหรือตกเป็นทาสของคนอื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตัวเองต้องการ เขาจะบังคับให้ทำอะไรก็ได้ แม้จะเป็นการฝืนใจ ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม เขาก็ต้องทำ การทำอะไรตามใจโดยไม่มีขอบเขต โดยไม่มีหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง ในที่สุดก็ต้องตกเป็นทาสเหมือนดังที่กล่าวมานี้

มतिของคนส่วนรวมไม่ใช่จะถูกเสมอไป

คนที่ปล่อยตัวเองไปตามอารมณ์ คืออยากจะทำอะไร อยากจะกินอะไร อยากจะไปไหนมาไหนทำได้ตามใจชอบ คนประเภทนี้เมื่อรวมกลุ่มกันมากขึ้น ก็มักจะทำให้เกิดการเข้าใจผิดได้ง่ายที่สุด เพราะการที่ทำอะไรได้ตามใจชอบซึ่งถือว่าเป็นความอิสระนั้น บางทีก็เป็นการผิดศีลธรรม ผิดกฎหมาย ทำให้คนอื่นเดือดร้อน แต่ถ้าหากพวกของตัวเองมีมาก ก็มักจะหลงผิดว่า การกระทำของตัวเองถูกต้อง เพราะมีคนในกลุ่มของตัวเอง

มากมายเห็นด้วย เช่นในกลุ่มของบุคคลที่ชอบดื่มสุรา ถ้าหากคนในกลุ่มนี้มีการศึกษาดีมีอำนาจมีเงิน คนเหล่านี้จะไม่รู้สึกตัวว่าการดื่มสุราเป็นการผิดศีลธรรม เป็นสิ่งที่น่าละอาย ด้วยเหตุนี้มติของคนส่วนใหญ่จึงไม่จำเป็นจะต้องถูกต้องเสมอไป ขอให้สังเกตดูเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกือบจะเป็นกิจประจำวัน เช่น คนกลุ่มใหญ่ กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งรวมหัวกันเพื่อที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรียกร้องให้มีการทำอะไรก็ตาม การรวมหัวของบุคคลเหล่านี้ ในบางกรณีก็มีเหตุผลสมควร เป็นไปเพื่อความเจริญ แต่บางกลุ่มนี้ก็แต่ความปรารถนาของพวกตนเองฝ่ายเดียว ไม่ได้พิจารณาเหตุผลว่าสมควรจริงหรือไม่ และไม่พิจารณาถึงผลสะท้อนที่จะเกิดขึ้นให้ถ่วง ในสมัยนี้คนทั้งหลายกำลังตื่นตัวเรียกร้องหาเสรีภาพ และความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งหลักการส่วนใหญ่ ก็เนื่องมาจากทุกคนต้องการความเป็นอิสระ ต้องการที่จะให้ตัวเองได้มีโอกาสที่อยากจะทำอะไรให้ได้ทำสมความปรารถนาตนเอง

ความอิสระที่แท้จริงอยู่ที่ไหน ?

ทางพระพุทธศาสนาต้องการให้ทุกคนเป็นอิสระ แต่การแสวงหาความอิสระที่แท้จริงนั้น จะต้องแก้ไขที่ใจของตัวเองด้วย เพราะถ้าเรายังไม่สามารถเอาชนะใจตัวเอง ยังตกเป็นทาสอารมณ์หรือสิ่งแวดล้อม ยังตกเป็นทาสกิเลส เราจะไม่มีทางได้ความเป็นอิสระเลย และถ้าหากคนในกลุ่มที่ไม่คิดจะแก้ไขใจของตัวเองนี้ รวมหัวกันทำการต่อต้าน หรือเรียกร้องสิทธิอะไรก็ตาม ในเมื่อประสบความสำเร็จแล้ว ผลสะท้อนในทางความเสียหายก็ต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอนไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เพราะโดยธรรมชาติของคนเรายังตกเป็นทาสอารมณ์ เมื่อมีใครมาช่วยให้เกิดอารมณ์ร่วมแล้ว เขาก็ทำการรวมหัวกันได้ง่ายเพื่อจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งแม้เจตนาในการกระทำจะถูกตอ้งก็จริง แต่ผลสะท้อนในทางที่ไม่ดี ก็จะต้องเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะฉะนั้นทางที่ถูกก็คือ เมื่อเราคิดไ้หาความเป็นอิสระ เราก็ควรจะเริ่มต้นทำใจของตัวเองให้เป็นอิสระด้วย ซึ่งในเมื่อใจของเราเป็นอิสระแล้ว เราก็จะรู้จักความพอดีในอันที่จะทำ

อะไร และคนที่บรรลุความเป็นอิสระในทางจิตใจนั้น โดยส่วนตัวก็เป็นคนมีความสุข และโดยส่วนรวมก็จะ เป็นคนที่มีประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง ข้าพเจ้าได้ พยายามตั้งข้อสังเกตการเรียกร้องของพวกนิสิตนักศึกษา ตลอดถึงคนในวงงานต่าง ๆ มานานแล้ว โดยมากจะพบ แต่ว่ามี การเรียกร้องให้คนอื่นทำตามใจตัวเอง แต่ใน ขณะเดียวกันคนเหล่านี้ไม่ได้พิจารณาตัวเอง เขาไม่รู้ สึกตัวเสียด้วยซ้ำด้วยว่า ความเป็นอิสระเสรีที่สมบูรณ์ นั้นมันอยู่ที่ไหน เขาไม่รู้ว่าตราบใดที่ยังไม่ได้หันมา พิจารณาตัวเอง ยังไม่ได้แก้ไขจิตใจของตัวเองให้ดีขึ้น การเรียกร้องใด ๆ หากจะประสบความสำเร็จ ก็แต่ระยะ แรกเท่านั้น แต่ต่อไปผลของกรรมที่ตัวเองทำแก่คนอื่น มันจะต้องสะท้อนเข้ามาหาตัวเองเสมอไม่วันใดก็วันหนึ่ง ในเมื่อเราทำแก่คนอื่นโดยการใช้อารมณ์เป็นส่วนมาก ใช้เหตุผลน้อย เป็นการสร้างตัวอย่างที่ไม่ดี เขาก็ย่อม จะใช้อารมณ์กับเราบ้าง เพราะฉะนั้นทางพุทธศาสนา จึงได้พยายามสอนให้เราพยายามทำใจของตัวเองให้เป็น อิสระ เริ่มตั้งแต่ทำตัวเองให้เป็นอิสระ จากพวกอบาย-

มุขต่าง ๆ ตลอดจนกระทั่งทำตัวเองให้เป็นอิสระจาก
 ความคิดเห็น จากความรู้หรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ตัว
 เองได้ผ่านมา

ประชาธิปไตยจะสมบูรณ์ ขึ้นอยู่กับรากฐานอะไร ?

การแสวงหาความเป็นอิสระหรือสิทธิเสรีภาพ
 อะไรก็ตามจะสำเร็จได้ ก็ต่อเมื่อเราจะต้องไม่ทำลาย
 สิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เพราะหลักแห่งความเป็นธรรม
 นั้นมีอยู่ว่า ในเมื่อเราต้องการมีความสุข ไม่ต้องการ
 ความทุกข์ เราก็อย่าไปสร้างความทุกข์ให้แก่ผู้อื่น เช่น
 เมื่อเราไม่ต้องการให้เขามาตำเรา เราก็อย่าไปตำเขา เมื่อ
 เราต้องการให้คนอื่นรักเรา เราก็ต้องรักเขา หลักต่างๆ
 เหล่านี้ ทุกคนเข้าใจดีแล้วก็อยากจะให้ตัวเองเป็นอย่าง
 นั้น แต่ส่วนมากทำกันไม่ได้ เพราะฉะนั้นความยุ่งยาก
 ต่าง ๆ ในสังคมจึงได้เกิดขึ้น ขอให้พิจารณาดูถึงหลักการ
 ในทางพระพุทธศาสนาซึ่งที่ได้กล่าวมาแล้วว่า จุดหมาย
 ปลายทางที่แท้จริงของชีวิตของทุกคน ก็คือความเป็น
 อิสระอย่างสมบูรณ์ แต่คนที่จะมีคามอิสระเช่นนั้นได้

ตามหลักพระพุทธศาสนาเราจะต้องมีศีล มีสมาธิ และมีปัญญา ถ้าขาดคุณธรรมเหล่านี้เสียแล้วย่อมไม่มีทางที่จะบรรลุถึงความเป็นอิสระได้เลย ข้าพเจ้าคิดว่า ลัทธิการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นเป็นลัทธิที่ดีที่สุด และข้าพเจ้าก็เชื่อว่าโลกจะอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข ก็ต่อเมื่อทุกประเทศในโลกปกครองด้วยลัทธิประชาธิปไตย เพราะการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น เป็นการปกครองที่ให้อิสระเสรีแก่คนทุกคนเท่าเทียมกันหมด และอำนาจสูงสุดในการปกครองมาจากปวงชน อันนี้เราเข้าใจกันดี แต่ขอให้คิดดูให้ดีว่า การปกครองโดยลัทธินี้ ถ้าหากประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีศีลธรรม ตกเป็นทาสกิเลส ตกเป็นทาสอารมณ์กันเป็นส่วนมาก แม้คนในกลุ่มนี้ จะมีความรู้ความสามารถดีมีการศึกษาดี แต่มันก็เป็นไปไม่ได้ ที่การปกครองโดยแบบประชาธิปไตยจะนำความสุข ความเจริญมาให้แก่สังคม เพราะดังได้กล่าวมาแล้วว่า คนที่ตกเป็นทาสกิเลสของตัวเอง จิตใจยังไม่เป็นอิสระ คนในกลุ่มนี้เมื่อรวมหัวกันขึ้น ก็มักจะทำให้เกิดการหลงผิดได้ง่ายมากในเมื่อถือเอามติของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก

การปกครองในระบบประชาธิปไตยจะได้ผลดี ก็ต่อเมื่อ ประชากรของประเทศนั้นส่วนใหญ่จะต้องไม่ตกเป็นทาสอาณานิคม ไม่ตกเป็นทาสกิเลสจนเกินไป เพราะเหตุนี้ในสมัยที่โลกเพิ่งจะเริ่มพัฒนา คนส่วนใหญ่ไม่มีการศึกษา การปกครองไม่ว่าประเทศไหนจะต้องเป็นสมบูรณาญาสิทธิราช ซึ่งก็เป็นการปกครองในแบบเผด็จการอย่างหนึ่งนั่นเอง แต่เราก็มีข้อสังเกตว่า ในสมัยใดกษัตริย์ผู้ปกครองดำรงตนอยู่ในทศพิธราชธรรม ข้าราชการส่วนใหญ่ก็มีศีลธรรม พวกนายทุนก็มีศีลธรรม เมื่อเป็นเช่นนั้น ประชาชนก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่ถ้าสมัยใด กษัตริย์ไม่อยู่ในธรรม ผู้มีอำนาจไม่อยู่ในธรรม ผู้มีเงินไม่อยู่ในธรรม ประชาชนจะเดือดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า ท่านเห็นแล้วหรือยังว่า การปกครองไม่ว่าจะใช้ลัทธิไหน พื้นฐานที่แท้จริงนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับหลักการในทางศาสนาเสมอ

การเรียกร้องความเป็นธรรมในวงงานต่างๆ อย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ที่จริงเป็นนิมิตเครื่องหมายที่ดีที่จะทำให้ความชั่วร้ายหมดไปจากสังคม แต่ก็ขอได้โปรดสังเกต

ถึงความจริงอีกแง่หนึ่งที่ว่า ในกลุ่มของผู้เรียกร้องนั้นเขา ได้พยายามพิจารณาตัวเองแล้วหรือ? และพยายามที่จะเอาชนะใจตัวเองกันบ้างหรือเปล่า? ซึ่งถ้าหากมันแต่จะแก้ไขคนอื่น แต่ไม่คิดแก้ไขตัวเองแล้ว ความเป็นธรรมในสังคมจะมีไม่ได้เป็นอันขาด ความเป็นอิสระเสรีอย่างแท้จริงก็จะมีไม่ได้ด้วย และเชื่อว่าถ้าหากการรวมหัวกันเรียกร้องได้เกิดปะทุกันทั่วไปไม่เว้นแต่ละวัน และแผ่กว้างมากขึ้นทุกที ในที่สุดก็จะนำไปสู่การนองเลือดที่เศร้าสลด และนั่นย่อมหมายถึงประชากรทั้งชาติ จะต้องตกเป็นทาสของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ปกครองโดยลัทธิเผด็จการขึ้นมาอีก

ลำดับขั้นแห่งความเป็นอิสระ

ข้าพเจ้าได้ให้ข้อคิดมาแล้วว่า ตามหลักของพุทธศาสนา ผู้ที่จะมีความอิสระอย่างสมบูรณ์ จะต้องมีความสามัคคีและปัญญา และความอิสระซึ่งเรียกว่าวิมุติ นั้น ตามหลักของพุทธศาสนาก็ได้แบ่งออกเป็น ๕ ขั้นคือ:—

๑. ตทังควิมุติ หลุดพ้นชั่วคราว
๒. วิกขัมภณวิมุติ หลุดพ้นด้วยการข่มไว้

๓. สมุจเฉทวิมุตติ หลุดพ้นได้อย่างเด็ดขาด

๔. ปฏิบัติสัทธวิมุตติ หลุดพ้นเพราะเข้าถึงความสงบภายใน

๕. นิสสรณวิมุตติ หลุดพ้นด้วยการออกไปจากนามและรูป

ตทั้งควิมุตติ การหลุดพ้นชั่วคราว ผู้ที่จะเข้าถึงความเป็นอิสระหรือความหลุดพ้นทั้ง ๕ อย่างนี้ ไม่ว่าจะในชั้นไหน จะต้องอาศัยศีลสมาธิปัญญาทั้งสี่ หมายถึง ความว่า ถ้าศีลสมาธิปัญญาของเราไม่บริบูรณ์ เราก็หลุดพ้นได้เพียงชั่วคราว ซึ่งเป็นการไม่แน่นอน คล้ายกับคนที่ติดคุก ซึ่งเดี๋ยวก็หลุดออกมา เดี่ยวก็เข้าไปติดอีก การหลุดพ้นในชั้นนี้โดยปกติแม้คนไม่ได้ศึกษาธรรมะไม่เคยรู้เรื่องทางศาสนาเลย ไม่เคยสนใจกับทางวัด และไม่ว่าจะเป็นคนชาติไหน นับถือศาสนาอะไร หรือจะไม่นับถือศาสนาอะไรเลยก็ตาม เขาก็มีด้วยกันทุกคนไม่มากนักน้อย เพราะถ้าคนไหนไม่มีตทั้งควิมุตติแล้ว จะต้องเป็นบ่าวอย่างแน่นอน เช่นถ้าคนไหนเมื่อเกิดความโกรธ หรือความเสียใจ หรือเกิดความกลัวแล้ว ก็ไม่

มีเวลาสงบเลย ความรู้สึกเหล่านี้ปะทุอยู่ในจิตใจตลอดเวลา เขาก็ต้องเป็นบ้าแน่ ๆ หรือไม่เช่นนั้นก็ต้องตายไป เพราะไม่มีทางที่จะอยู่ได้เลย

อนึ่งโปรดศึกษาคำว่า หลุดพ้น ในความหมายของศาสนาให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง คนที่เรียกว่าตกเป็นทาสอารมณ์ หรือตกเป็นทาสสิ่งแวดล้อม หรือตกเป็นทาสกิเลส นั้น ที่จริงก็มีความหมายอย่างเดียวกัน เช่นคนที่เกิดความโกรธ เราจะเรียกเขาว่าตกเป็นทาสอะไร ใน ๓ อย่างนี้ก็ได้อย่างนั้น คนที่เมื่อความโกรธเกิดขึ้นแล้วรู้จักระงับได้เป็นครั้งคราวนั้นก็เรียกว่า หลุดพ้นชั่วคราว และที่เรียกว่าหลุดพ้นชั่วคราว ก็เพราะในเมื่อมีอารมณ์มายั่วอีกก็มักจะเกิดความโกรธขึ้นมาอีก ไม่สามารถที่จะละได้โดยเด็ดขาด ในเรื่องอื่น ๆ ก็เหมือนกัน และขอให้สังเกตว่า โดยปกติคนทั่วไปมักจะช่วยตัวเองได้เสมอในเวลาที่เกิดความโกรธ เกิดความเสียใจ เกิดความวิตกกังวล เกิดความกลัว หรือเกิดอารมณ์ใดก็ตามที่ทำให้เกิดความทุกข์ แต่อย่างไรก็ดี คนที่สามารถ

ระงับอารมณ์เหล่านี้ได้เป็นครั้งคราวนั้น เขาจะต้องมี
 หลักธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นเครื่องเตือนสติ ซึ่งหลัก
 ธรรมเหล่านี้ย่อมมีสอนกันในทุกชาติทุกศาสนา จะแตก
 ต่างกันแต่เพียงว่าความลึกซึ้งความประณีตอาจจะผิดกัน
 เท่านั้น สำหรับคนที่ศึกษาทางพุทธศาสนา ก็ย่อมจะ
 อาศัยหลักธรรมต่างๆ ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เป็นเครื่อง
 ระงับอารมณ์ ซึ่งถ้าคนไหนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง
 ธรรมดี และพยายามหัดที่จะนำธรรมมาใช้ให้เป็นประ-
 โยชน์บ่อย ๆ โอกาสที่จะหลุดพ้นจากการเป็นทาสของ
 กิเลสก็ย่อมจะมีมากขึ้น ส่วนคนที่ไม่สนใจกับหลักทาง
 ศาสนาเลย มุ่งแต่จะแสวงหาเงิน แสวงหาความสุขใน
 ทางโลก เราก็จะเห็นได้ชัดว่า ตกเป็นทาสอารมณ์ได้
 ง่ายที่สุดและบ่อยที่สุด และก็ขอได้โปรดสังเกตไว้ด้วยว่า
 ลัทธิการปกครองใด ๆ ก็ตาม ถ้าหากไม่มีศาสนาเป็นพ
 ฐาน หรือไม่มีการส่งเสริมการสอนในทางศาสนาให้แพร่
 หลาย และให้มีประสิทธิภาพแล้ว การปกครองไม่ว่าใน
 รูปไหน จะไม่มีทางทำให้ประชากรในประเทศนั้นมีอิสระ

เสรีได้เลย การปกครองจะต้องเต็มไปด้วยการใช้อำนาจ
บีบบังคับอย่างเข้มงวดที่สุด ไม่เช่นนั้นจะปกครองกัน
ไม่ได้

วิกขัมภณวิมุตติ การหลุดพ้นด้วยการข่มไว้ อันนี้
หมายความว่า ผู้ที่สามารถเข้าสมาธิได้ ตลอดเวลาที่อยู่
ในสมาธิ กิเลสต่าง ๆ จะเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะกิเลสจะ
ถูกข่มไว้หรือถูกกดทับไว้ด้วยสมาธิ ในคัมภีร์ท่านเปรียบ
ไว้ว่าเหมือนหินทับหญ้า โปรดจำให้ดีว่า คำว่า วิกขัมภณ
ซึ่งแปลว่า ข่ม ในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงการข่มอารมณ์ใน
ความหมายอย่างที่เราใช้กันอยู่ทั่ว ๆ ไป ที่จริงข้อนี้มัก
ปราชญ์ท่านเคยแปลกันมาอย่างนั้น ซึ่งถ้าไม่เข้าใจความ
หมายจริง ๆ ยึดถือแต่คำแปลในภาษาไทยก็อาจจะเข้าใจ
ผิดได้ คำนี้อาจจะแปลว่า หลุดพ้นด้วยการระงับหรือปิด
อารมณ์ที่ไม่ต้องการออกไปก็ได้ ซึ่งก็หมายถึงผู้ที่สามารถ
เข้าสมาธิได้นั้น อารมณ์ที่ไม่ต้องการซึ่งทำให้เกิดกิเลส
ทำให้เกิดความไม่สบายใจ อารมณ์เหล่านั้นสามารถปิด
ออกไปได้หมด เพราะในขณะที่จิตเป็นสมาธิ จิตจะนึก
ถึงแต่อารมณ์ที่ทำให้เกิดความสงบ เกิดความเยือกเย็น

อย่างเดียวกันเท่านั้น แต่พอออกจากสมาธิมาแล้ว ความสงบในใจจะค่อย ๆ จางหายไป และกิเลสก็จะเกิดขึ้นอีก การหลุดพ้นในลักษณะเช่นนี้เรียกว่าวิกขัมภกนิมิต

คนที่ไม่เคยเข้าสมาธิจะไม่รู้สึกเลยว่าสมาธิเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวัน ประโยชน์ของสมาธิไม่ใช่มีเฉพาะแต่ในเวลาที่เราเข้าสมาธิเท่านั้น เพราะในขณะที่เราอยู่ในสมาธินั้น จิตใจของเราสงบแจ่มใส ความคิดอ่านว่องไว มีความจำดี ความรู้สึกผิดชอบก็เกิดได้ดีมาก ซึ่งในช่วงนี้ ถ้าหากเราเอาปัญหาชีวิตหรือปัญหาต่าง ๆ มาพิจารณา เราจะเข้าใจอะไรได้อย่างแจ่มแจ้ง เข้าใจได้ถูกต้อง ตัดสินใจได้ไม่ผิด ประโยชน์อันนี้แหละคือสิ่งที่จำเป็นมาก คนเราก่อนที่จะทำอะไร เป็นต้นว่าจะรวมหัวกันเพื่อต้องการเรียกร้องหรือต่อต้านอะไรก็ตาม ถ้าคนในกลุ่มพยายามทำใจให้สงบเสียก่อน อย่าใช้อารมณ์ ขำพเจ้ารับรองได้ว่า ความรุนแรงใด ๆ จะไม่เกิดขึ้นเป็นอันขาด และการเรียกร้องก็จะบรรลุความสำเร็จด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์และความเป็นธรรมด้วยกันทั้งสองฝ่าย แต่หลักการอันนี้ยังไม่มีใครนำมา

ใช้กันเลย คนทั่วไปยังนิยมใช้วิธีการทางตะวันตก คือ การช่วยๆ ให้เกิดอารมณ์ต่าง ๆ ด้วยเรื่องราวที่เป็นจริงบ้าง ไม่เป็นจริงบ้าง และบางทีก็ใช้คำรุนแรง วิธีการเช่นนี้ ไม่ใช่วิธีทางพุทธศาสนา และขอให้สังเกตว่า คนที่เป็นหัวหน้าชักจูงเขามักจะนึกถึงแต่ความต้องการของตัวเอง หรืออุดมการณ์ที่จะให้สำเร็จ ซึ่งจะโดยวิธีไหนก็ตาม แม้จะเป็นการบิดเบือนความจริง เป็นการพูดผิดศีลหรือ การกระทำที่ผิดศีลเขาก็ทำ ถ้าหากมันจะทำให้ได้สิ่งที่เขาต้องการ ขอได้โปรดจำไว้เถิดว่า วิธีการเช่นนี้มันเป็นวิธีของคนที่ไม่มีความเชื่อในใจ ถึงแม้ว่าตัวเขาเองจะยืนยันด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า เขานับถือศาสนา แต่ในเมื่อวิธีที่เขากระทำนั้น ควรจะนำหลักศาสนามาใช้ได้อย่างดี แต่กลับไม่ใช่ ก็หมายความว่าในช่วงขณะนั้นเขาลืมนึกถึงศาสนา ศาสนาไม่ได้คุ้มครองเขา ผลร้ายต่าง ๆ จึงได้ติดตามมา

แต่อย่างไรก็ดี คนที่นึกถึงแต่วิธีการในทางโลก มุ่งแต่จะให้ความปรารถนาของตัวเองสำเร็จนั้น ย่อมจะเห็นว่าวิธีการทางศาสนา ดังที่กล่าวมานั้นใช้ไม่ได้ เพราะ

ถ้าไม่มีการช่วยให้คนเราเกิดอารมณ์แล้ว เหตุการณ์
 จลาจลอย่างที่ผ่านมา นั้น ก็ไม่มีทางบรรลุความสำเร็จได้
 เลย วิธีของการเมือง คนส่วนใหญ่มักจะคิดว่าคนที่กลัว
 บาปหรือกลัวผิดศีลย่อมไม่อาจจะทำได้สำเร็จ เพราะ
 การเมืองมักจะเต็มไปด้วยการใช้เล่ห์เหลี่ยม การยุยง
 การหักหลัง ฯลฯ เช่นการเดินทางขบวนเมื่อวันที่ ๑๓-๑๔
 ตุลาคม ๒๕๑๖ ครั้งแรกก็ได้พยายามที่จะใช้หลักอหิงสา
 แต่ในเมื่อเราไม่ได้อาศัยหลักสมาธิ คือการพยายามทำ
 ให้สังขมหรือคนส่วนใหญ่เกิดความสงบเสียก่อน แล้ว
 จึงค่อยตัดสินใจว่าจะทำอะไร ทั้งที่ได้ตกลงกันแล้วว่า
 จะไม่ใช้วิธีรุนแรง แต่ในเมื่อทางวาทายังมีการใช้คำ
 หยาบมีการด่า มีการกล่าวร้ายกันอยู่เรื่อย ๆ ซึ่งก็เป็น
 การผิดหลักอหิงสาอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นความรุนแรงจึง
 ได้เกิด คนที่จะใช้หลักอหิงสาให้ได้ผลอย่างแท้จริง
 จิตใจต้องสงบ ไม่มีความโกรธความเกลียด ไม่มี
 การพูดอะไรผิดจากความเป็นจริง จึงจะสามารถใช้
 หลักอหิงสาได้ผลอย่างสมบูรณ์ การเปลี่ยนแปลงใด ๆ
 ถ้าหากมีรากฐานมาจากการผิดศีล ซึ่งจะเป็นข้อไหน

ก็ตาม แม้จะประสบความสำเร็จ แต่ผลสะท้อนที่ติดตาม
มา ก็เป็นอันหวังได้ว่า จะต้องอยู่ในลักษณะของการ
จ้องแวง หรือการแก้แค้นกันไม่มีวันสิ้นสุด เหตุการณ์
ในประวัติศาสตร์ทุกยุคทุกสมัยได้พิสูจน์ความจริงในข้อ
นี้ได้เป็นอย่างดี

คนที่เขินนักรบ ซึ่งโดยหน้าที่จะต้องจับอาวุธ
เข้าประหัตประหารกันก็จริง แต่ก็มีอยู่ไม่น้อยเลยที่ทั้ง
ที่ตัวเองเป็นฝ่ายทำลายชีวิตเขาอย่างมากมาย แต่ก็ได้
รับความสรรเสริญได้รับความเคารพนับถือจากฝ่ายที่แพ้
ตัวอย่างเห็นได้ชัดก็คือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระ-
องค์ทรงเป็นกษัตริย์นักรบที่มั่นอยู่ในคุณธรรมอย่างแท้
จริง ชัยชนะของพระองค์จึงได้รับการเทิดทูนบูชาไปทั่ว
ทุกทิศ แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้หาได้เป็นไป
อย่างนี้นักรบผู้มีคุณธรรมจะพึงปฏิบัติต่อกันไม่ เรื่อง
อย่างนี้ในฐานะที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา
ควรจะนึกคิดกันให้มาก และเป็นโชคคดียของคนไทยที่
เหตุการณ์เมื่อคราวที่แล้วไม่นองเลือดกันอย่างมากมาย
ก็เพราะบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระ-

องค์ทรงใช้ความเมตตากรุณาแก่ทุกฝ่ายอย่างเที่ยงธรรม
 พระองค์มิได้มีอารมณ์ขุ่นเคือง หรือเกลียดชังคนนั้นคน
 นี้เหมือนอย่างทคนอนเขาเป็นกัน เหตุการณ์จึงได้สงบลง
 ได้อย่างรวดเร็ว ถ้าหากเมืองไทยไม่มีพระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว เราปกครองกันโดยวิธีที่ไม่มีกษัตริย์ ถ้า
 เช่นนี้แล้วก็จะเป็นของแน่นอนว่า แม้ทุกวันนี้การประหัด
 ประหารกัน การฆ่ากันก็จะยังไม่จบสิ้น ด้วยเหตุนี้แหละ
 ข้าพเจ้าจึงขอแนะนำว่า ในการรวมหัวกันเพื่อที่จะเรียกร
 วมหรือต่อต้านอะไรก็ตาม ขอให้พยายามนำเอาหลัก
 ในเรื่องสมาธิมาใช้กันบ้าง แล้วเราก็จะพบทางสายกลาง
 หรือทางพอดีที่จะนำไปสู่ความสงบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 บุคคลที่เป็นหัวหน้าในการชักจูงนั้น ควรจะหัดเข้าสมาธิ
 ให้ได้ ควรจะพยายามทำใจให้สงบเสียก่อน อย่าให้มี
 อารมณ์ใด ๆ เกิดขึ้น แล้วการตัดสินใจทำอะไรจะไม่
 ผิดพลาดเลย

สมุจเฉทวิมุตติ การหลุดพ้นอย่างเด็ดขาด นี้หมายถึง
 ถึงความอิสระอย่างสมบูรณ์ ซึ่งไม่มีวันที่จะกลับตกเป็น
 ทาสต่อไปอีก และความเป็นอิสระในที่นี้หมายถึงการ

เอาชนะใจของตนเองได้อย่างเด็ดขาด อารมณ์ภายในก็ตั้ง
 สิ่งแวดล้อมก็ ไม่มีทางที่จะช่วยๆ ให้จิตใจต้องกลับตก
 เป็นทาสอารมณ์หรือเป็นทาสกิเลสได้อีกต่อไป ผู้ที่
 บรรลุถึงความอิสระในขั้นนี้ย่อมหมายถึง มีศีล สมาธิ
 และปัญญาสมบูรณ์ ไม่มีขาดตกบกพร่อง คนที่บรรลุ
 ถึงความอิสระ ในขั้นนี้ทุกคนจะบอกได้ว่า บัดนี้ตนเอง
 ได้อยู่เหนือความแก่ ความเจ็บ ความตาย ได้อยู่เหนือ
 เหตุการณ์ทุกอย่าง คือไม่มีอะไรจะทำให้เกิดความทุกข์
 ได้อีกต่อไป การเจ็บป่วยอย่างแสนสาหัสความตายอย่าง
 ทรมาน ก็ไม่สามารถทำให้บุคคลประเภทนี้เกิดความ
 ทุกข์ในทางจิตใจได้ และเมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมหมายถึงว่า
 เขาย่อมมีอิสระเต็มที่ในอันที่จะดำเนินชีวิตหรือทำงาน
 อะไรที่เขาเห็นสมควร เขาจะรู้สึกว่ามีใครบีบบังคับ
 เขาได้เลย ถึงแม้ในบางกรณีเช่นพระเจ้าพิมพิสาร ซึ่ง
 เป็นพระโสดาบัน เป็นผู้หนึ่งที่ได้บรรลุถึงความเป็น
 อิสระในทางจิตใจอย่างสมบูรณ์ในขั้นต้น แม้จะถูกลูก
 ชายคือพระเจ้าอชาตศัตรูจับเอาไปขังคุก เพื่อแย่งราช-
 สมบัติ และได้รับการทรมานต่าง ๆ กายติดคุกก็จริง แต่

ใจของท่านเป็นอิสระ ท่านมองเห็นว่า ผู้ที่ติดคุกอย่างแท้จริงนั้นไม่ใช่ตัวท่าน ลูกชายของท่านต่างหาก เพราะคนที่หลงไหลมัวเมาในอำนาจ มัวเมาในลาภสักการะ ตกเป็นทาสกิเลส คนเหล่านี้คือคนติดคุก ไม่มีอิสระ แต่สำหรับพระเจ้าพิมพิสารพระองค์ทรงรู้อีกว่า พระองค์ไม่ได้ติดคุกเลย พระองค์มีอิสระเต็มที่ แต่เรื่องอย่างนี้เป็นเรื่องที่ลึกซึ้งเกินไปสำหรับสามัญชน ถึงแม้จะอธิบายอย่างไร ก็ยากที่คนทั้งหลายจะเข้าใจได้ว่า คนที่บรรลุถึงความอิสระในทางจิตใจนั้น แม้จะติดคุกก็ยังเป็นอิสระ แม้แต่จะตายก็ยังมียุติธรรม แม้จะยากจนก็เป็นอิสระ แม้แต่เป็นทาสเขาก็เป็นอิสระ แต่อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าเขียนเรื่องนี้เพียงแต่เพื่อเอาไว้ เพราะเชื่อแน่ว่า มีบุคคลบางคนเมื่อได้อ่านพบแล้วสามารถเข้าใจได้ สิ่งที่ข้าพเจ้าอยากจะพูดให้มากที่สุดคือ คนที่มีอิสระทางจิตใจนั้น ถ้าหากเขาเป็นคนที่มีความรอบรู้ในเรื่องกฎหมาย เศรษฐกิจ การปกครอง และวิชาอื่น ๆ อีกหลายอย่าง คนประเภทนี้เท่านั้นที่สามารถจะกำหนดหลักการปกครอง หลักเศรษฐกิจ หลักการศึกษาชนิดที่จะทำให้คนทั้งหลาย

ได้รับสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ คนที่มีอิสระทางจิตใจ ถ้าหากจะไม่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างกว้าง ก็เพราะขาดความรู้ความสามารถในทางโลกเท่านั้น เพราะคนที่มีอิสระในทางใจแล้วนั้น ย่อมมีแจ่มแจ้งแก่ใจว่าความอิสระที่แท้จริงนั้นจะมีขึ้นมาได้ด้วยวิถีใด ในเมื่อตัวเองได้เข้าถึงความอิสระนั้นแล้ว ก็เป็นการง่ายที่จะแนะนำคนอื่น ให้ได้มีความอิสระเหมือนตัวเอง ส่วนคนที่มีความรู้ความสามารถในด้านอื่น ๆ เพราะได้เรียนมามาก ได้ผ่านงานมามาก แต่ว่าจิตใจของตัวเองยังตกเป็นทาสกิเลสยังตกเป็นทาสอารมณ์ มันก็ไม่ผิดอะไรกับคนบางคนที่มีอำนาจ ตัวเองสามารถขบไล่หรือกำจัดคนที่ทำความเดือดร้อนให้แก่คนส่วนใหญ่ได้ประสบความสำเร็จในระยะแรกคนทั้งหลายก็ชื่นชมยินดี แต่แล้วไม่นานเท่าไร คน ๆ นั้นก็จะกลายเป็นคนที่กดขี่บีบบังคับสิทธิเสรีภาพของคนอื่น และในที่สุดก็จะมีคนอื่นมาไล่ต่อไปอีก เหตุการณ์มันจะซ้ำกันอยู่อย่างนี้ตลอดไป เพราะฉะนั้นตามวิถีที่ถูกต้อง ถ้าเราต้องการจะให้คนทั้งหลายมีสิทธิเสรีภาพในแบบประชาธิปไตยจริง ๆ คนที่เป็น

ตัวจักรสำคัญในการที่จะสร้างประชาธิปไตยให้กับประเทศชาติ ต้องอย่าลืมเป็นอันขาดว่า ตัวของตัวเองจะต้องพยายามทำใจให้เป็นอิสระได้พอสมควรอย่างน้อยก็ควรจะเป็นคนมีศีล ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเคร่งเหมือนพระ แต่ในข้อสัมมาวาจา ซึ่งมีข้อห้ามว่า มิให้พูดเท็จหรือบิดเบือนความจริง ก็ต้องมีการรักษาคำพูดรักษาคำมั่นสัญญา สิ่งเหล่านี้จะต้องปฏิบัติให้ได้ นอกจากนั้นก็ต้องเว้นจากการพูดส่อเสียด พูดขบขู่ให้คนเกิดแตกความสามัคคีหรือให้ระแวงกัน เว้นจากการใช้คำพูดที่ทหยาบคายหรือด่ากัน เว้นจากการพูดเพื่อเจ้อคือพูดไม่ถูกกาลเทศะ จะต้องรู้ว่าอะไรควรพูดอะไรไม่ควรพูด สิ่งเหล่านี้จะต้องรักษาให้ได้ เพราะถ้าเพียงเท่านั้นรักษาไม่ได้ ย่อมหมายถึงว่าใจของตัวเองยังตกเป็นทาสของกิเลส และเป็นอันหวังได้ว่า คนที่ถือศีลข้อสัมมาวาจาไม่ได้ ก็จะต้องเป็นคนมีอคติอย่างแน่นอน ผู้ใหญ่ที่มีอคติ อันนี้คือตัวมารที่ร้ายกาจ ที่ทำให้เกิดความแตกแยก ทำให้เกิดการแตกความสามัคคี และทำให้คนที่ได้รับความยุติธรรมหมัดกำลังใจที่จะทำงาน แต่ก็ดู

เหมือนว่าพวกนักการเมืองส่วนใหญ่ เขาถือเอาประโยชน์ในทางการเมืองเป็นหลัก ไม่ได้คำนึงถึงว่าการพูดของตัวเอง จะเป็นการผิดศีลในเรื่องนี้หรือไม่ เขายังจะถือศีลอยู่ได้ก็ต่อเมื่อยังได้รับประโยชน์ของการถือศีลเท่านั้น แต่ถ้าจะต้องสูญเสียประโยชน์เมื่อไร เขาก็พร้อมที่จะผิดศีลได้ง่าย ๆ คนอย่างนี้ไม่รู้ว่าการไม่ถือศีลนั้นในที่สุดจะทำให้กลายเป็นบุคคลที่เหตุผลหลุดตัวเองได้ง่ายที่สุด เขาจะเชื่อในเหตุผลของตัวเองทุกอย่าง ทั้งที่เหตุผลที่ตัวเองใช้อยู่ คนอื่นเห็นได้ชัดว่าจะนำความพินาศมาให้แก่ตัวเอง แต่เขาจะไม่รู้สึกตัวเลยกรรมอันนี้ ถ้าท่านตั้งข้อสังเกตสักหน่อย ก็จะมองเห็นได้ไม่ยากนัก

ข้าพเจ้าถือว่า คนที่ถือศีลไม่ได้ก็คือคนที่ตกเป็นทาสกิเลสของตัว เขาไม่ใช่คนอิสระ เขาเป็นเหมือนคนติดคุก แล้วเขาจะช่วยให้คนอื่นมีสิทธิเสรีภาพขึ้นมาได้อย่างไร ในเมื่อตัวของตัวก็ยังช่วยให้เป็นอิสระไม่ได้ขอได้โปรดพิจารณาดูให้ลึกซึ้ง แล้วจะเห็นว่า การถือศีลเป็นรากฐานเบื้องต้นที่จะทำให้คนเรามีอิสระ คนที่ผิด

ศีลหรือคนที่ไม่คิดจะถือศีล ก็คือคนที่เบียดเบียนหรือทำลายสิทธิเสรีภาพของคนอื่นด้วยกายและด้วยวาจา และเมื่อเราทำแก่เขา เขาก็ย่อมจะทำแก่เราบ้าง และเมื่อต่างฝ่ายต่างก็ทำกัน ทุกคนก็จะไม่มีอิสระ คนที่มีอำนาจเหนือคนอื่น ก็ไม่มีอิสระที่จะทำอะไรได้ตามใจชอบ เพราะต้องคอยระวังคนอื่นจะทำแก่ตัวเองบ้าง ตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในวงการคณะสงฆ์ซึ่งมีการปกครองแบบประชาธิปไตยมานานนับเป็นพัน ๆ ปีแล้ว พระที่จะมีสิทธิออกเสียงในเรื่องใดก็ตาม จะต้องเป็นพระที่มีศีลบริสุทธิ์ มีความเห็นถูกต้อง ถ้าหากประพฤติตนผิดศีล หรือเป็นมิชฌาติกุฎฐิจะไม่มีสิทธิในการออกเสียงใด ๆ เลย เพราะฉะนั้น การปกครองของคณะสงฆ์ซึ่งมีรากฐานเป็นมาอย่างนี้จึงได้ยั่งยืนตราบเท่าทุกวันนี้

การปกครองบ้านเมืองด้วยระบบประชาธิปไตยจะดำเนินไปได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากประชาชนจะมีการศึกษาดีพอสมควรแล้ว ความประพฤติของประชาชนจะต้องดีด้วย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เป็นตัวแทน

ของประชาชนนั้น ถ้าปราศจากศีลเสียแล้ว ต่อให้มีความรู้ความสามารถดีแค่ไหน ก็ไม่มีทางที่จะทำให้การปกครองเป็นประชาธิปไตยขึ้นมาได้จริง ๆ ตรงกันข้าม เขาจะใช้ความรู้ความสามารถและอำนาจในหน้าที่ที่เขา มีอยู่นั้นแหละ ทำให้คนอื่นต้องตกเป็นทาสเขาต่อไปอีก ประชาธิปไตยของเมืองไทยที่ต้องล้มลุกคลุกคลานกันมาเรื่อย ๆ ก็เพราะเราไม่ได้คำนึงถึงหลักอันนี้ คือหลักที่ว่า บุคคลใดก็ตาม ซึ่งจะหยิบยื่นความเป็นอิสระความเป็นประชาธิปไตยให้แก่คนอื่นได้จริงนั้น คนนั้นจะต้องมีใจเป็นอิสระ คือไม่ตกเป็นทาสกิเลสของตัวเอง ถ้าหากมีใครถามว่า แล้วเราจะรู้ได้อย่างไรว่า ใครตกเป็นทาสของกิเลสหรือไม่ ข้าพเจ้าคิดว่าคำตอบในเรื่องนี้ได้มีอยู่แล้วในทางศาสนา กล่าวคือถ้าหากคนใดสามารถถือศีลในข้อสัมมาวาจาได้อย่างบริสุทธิ์ แม้เขาเหล่านั้นจะยังมีกิเลส ยังมีตัณหาราคะ ยังมีความโลภความโกรธอยู่ก็จริง ก็นับได้ว่าเขาเป็นคนอิสระได้อย่างพอควรทีเดียว และกิเลสของเขาก็จะไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อบุคคลอื่นด้วย

อนึ่ง คำว่า ถ้อยคำข้อม้อมมาวาจาได้อย่างบริสุทธิ์
 นั้น สำหรับในทางโลกไม่ได้หมายความว่า เขาจะไม่
 ผิดศีลเลย เราเอากันแต่เพียงว่า เขามีเจตนาที่จะปฏิบัติ
 ตามศีลข้อนี้ด้วยความบริสุทธิ์ใจจริง ๆ คือมีความเลื่อมใส
 เห็นด้วยกับศีลข้อนี้ทุกอย่าง แล้วก็ตั้งใจที่จะปฏิบัติให้
 ได้อยู่เสมอ แต่ถ้าหากตัวเองเกิดผิดศีลขึ้นมาเมื่อใด ก็
 พร้อมที่จะรับและตั้งต้นใหม่ ไม่พยายามแก้ตัว เพียง
 แค่นั้นข้าพเจ้าคิดว่าเป็นการเริ่มต้นที่เพียงพอแล้วสำหรับ
 การวางรากฐานประชาธิปไตย ใครที่จะสมัครเป็นผู้
 แทน ซึ่งเราจะเชื่อถือได้ว่าเขาจะเป็นผู้แทนที่ดีจริงหรือ
 ไม่นั้น ข้าพเจ้าคิดว่า ถ้าเราพิจารณาจากหลักในเรื่อง
 ศีลข้อม้อมมาวาจา แล้วเราก็จะได้ผู้แทนที่ดี กล่าวคือ
 ถ้าใครสมัครผู้แทนโดยใช้วิธี พุดแต่ความดีของตัวเอง
 บ้ายสีให้กับคนอื่น มีการพุดบิดเบือนความจริงยุยงให้เกลียด
 คนนั้นคนนี้ หรือมีการใช้คำพุดที่หยาบคายด่ากันเพราะ
 ความเกลียด พุดไม่ค้อยถูกกาลเทศะอะไรควรพุดอะไรไม่
 ควรพุด ไม่รู้ ถ้าอย่างนั้นแล้วไม่ควรจะเลือกเป็นอันขาด แต่
 ถ้าผู้ใดถ้อยคำข้อม้อมมาวาจาได้ดีพอสมควร ก็ควรจะเลือก

ผู้นั้น แต่ก็ควรจะดูในด้านอื่นด้วย เช่นความรู้ความสามารถ การเสียสละว่ามีเพียงพอหรือไม่ใช่ดูในเรื่องศีลอย่างเดียว ถ้าประชาชนทั่วไปยึดถือหลักพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องตัดสินใจในการเลือกผู้แทน ข้าพเจ้าคิดว่า เราคงจะได้ผู้แทนที่ดี ความเป็นประชาธิปไตยจะมีได้จริงหรือไม่ นั่น หลักการสำคัญอยู่ที่ผู้แทน ถ้าได้ผู้แทนดีก็ได้รับรัฐบาลดี และการปกครองก็จะเป็นประชาธิปไตยจริง ๆ

ปฏิบัติสัทธรรมิทธิ ความหลุดพ้นเพราะเข้าถึงความสงบภายใน นิสสรณธรรมิทธิ ความหลุดพ้นด้วย การออกไปจากนามรูป ทั้งสองหัวข้อนี้หมายความว่า ผู้ที่ได้บรรลุมรรคผลและนิพพานตั้งแต่ชั้นพระโสดาบันขึ้นไปเท่านั้น จึงจะมีวิมุตติทั้งสองข้อนี้ได้ คำว่า ปฏิบัติสัทธรรมิทธิ ซึ่งแปลว่า ความสงบ ในที่นี้ หมายถึง ความสงบในขั้นประณีต เป็นความสงบในขั้นโลกุตระ ซึ่งผู้เข้าถึงความสงบในขั้นนี้ทุกองค์จะมีความรู้สึกเป็นไปอย่างที่ว่าพระพุทธเจ้าไว้ ดังนี้ว่า

นี่สงบ นี่ประณีต ฌ ทัฬหะเองเป็นที่สว่างความเมา
เป็นที่กำจัดความกระหาย เป็นที่ถอนความอาลัย เป็นที่
ตัดวิญญะ เป็นที่สันตัมหา เป็นที่หน่ายราคะ เป็นที่ดับ
สนิท นี่แหละคือนิพพาน

ขอให้พยายามพิจารณาข้อความ ซึ่งเป็นพุทธพจน์
นี้ให้ละเอียด แล้วท่านก็จะรู้ว่า ทางพุทธศาสนาได้ชี้
แนวทางไปสู่ความอิสระไว้อย่างสมบูรณ์ยิ่งเพียงใด

ส่วนคำว่า นิสสรณะ ซึ่งแปลว่า การออกไปจาก
นามรูป นั้นหมายความว่าผู้ที่เข้าถึงนิพพาน คือเข้าถึง
ความว่างเข้าถึงความสงบอันประณีตนั้น จะสามารถดับ
วิญญานได้สนิท และเมื่อวิญญานดับ นามรูปก็ดับ ซึ่ง
คำว่าวิญญานดับในที่นี้เป็นการดับในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่
ไม่ใช่ดับ เพราะร่างกายตาย และเมื่อวิญญานดับแล้วก็
สามารถที่จะมีความรู้สึกขึ้นมาอีก ในความหมายอย่างนี้
แหละที่เรียกว่า 'ออกไปจากนามรูป' ผู้ที่ไม่ได้ศึกษา
เรื่องนี้มาตั้งแต่ต้น โดยปกติแล้วจะไม่มีทางเข้าใจเลยว่า
การดับวิญญานในลักษณะนี้มีประโยชน์อย่างไร แต่
อย่างไรก็ดี ผู้ที่ปรารถนาที่จะศึกษาเรื่องนี้ให้เข้าใจอย่าง

ละเอียด ก็ขอได้โปรดอ่านจากหนังสือเรื่อง ความว่าง ซึ่งเป็นหนังสือที่อธิบายเกี่ยวกับเรื่องนิพพานไว้อย่างละเอียด และอธิบายในภาษาธรรมดาซึ่งคนทั่วไปพอจะอ่านเข้าใจได้ และถ้าผู้ใดต้องการจะศึกษาเรื่องนิพพานในแบบหนังสือตำรากันจริง ๆ ต้องไปอ่านในหนังสือพุทธวิทยาเล่มสอง ซึ่งหนังสือทั้งสองเล่มนี้ข้าพเจ้าได้จัดพิมพ์มานานแล้ว และเดี๋ยวนี้ก็ยังมียู่

คนส่วนมากมักจะมีความรู้สึกว่าการศึกษารธรรมในชั้นนี้ ไม่จำเป็นสำหรับคนทั่วไป เพราะเข้าใจยาก และปฏิบัติตามไม่ได้ ที่จริงคนที่มีการศึกษาน้อย แต่ถ้ามีพื้นในทางภูมิธรรมสูง คนประเภทนี้จะศึกษารธรรมชั้นสูงเข้าใจได้โดยไม่ยาก ส่วนคนที่มีความรู้มากศึกษาหลายอย่าง ถ้าหากพินิจจิตใจไม่สูง ความรู้ที่มีอยู่นั้นแหละจะเป็นเหมือนแสงสว่างที่เข้าตาจนตาพร่า มองไม่เห็นอะไร คนที่รู้มากแต่ภูมิธรรมน้อย คนประเภทนี้ยากที่จะรู้ธรรมชั้นสูง ดังเช่นที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า

รากโทสปรเวเตหิ นายิ ธมฺโม สุขสมฺพุทฺโธ

ธรรมะอันนี้ (ซึ่งหมายถึงธรรมะชั้นสูง) ผู้ที่หนาแน่นด้วยรากะและโทสะยากที่จะตรัสรู้

เพราะฉะนั้นอย่าไปดูถูกว่า คนที่มีการศึกษาน้อยเป็นตาสีตาสาไม่อาจจะรู้ธรรมชั้นสูงได้ ข้าพเจ้าอธิบายเรื่องนี้ไว้เพื่อบางคนซึ่งสามารถจะเข้าใจเรื่องนี้ได้

เรื่องวิมุตติทั้ง ๕ ตามที่ได้อธิบายมานี้ แม้คนส่วนมากจะมีความเห็นว่า หลักธรรมเหล่านี้ไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนทั่วไปก็จริง เพราะเห็นว่าน้อยคนที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้ได้ นอกจากตถาคตวิมุตติกับวิภังขมณวิมุตติเท่านั้น ซึ่งคนธรรมดาทั่วไป แม้จะไม่สนใจเรื่องการปฏิบัติเพื่อจะสละโลก ก็อาจจะปฏิบัติตามได้ แต่ข้าพเจ้านำเรื่องนี้มาเขียน ก็เพื่อต้องการจะชี้ให้เห็นว่าตามแนวทางของพระพุทธศาสนานั้นถือว่าจุดหมายที่แท้จริงของชีวิตของคนเราคือความอิสระ ซึ่งในเมื่อคนทั่วไปได้ศึกษาเรื่องนี้แล้ว จะได้เข้าใจว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น ไม่ได้หมายความว่าให้เราทำอะไรได้ตามความพอใจ โดยไม่คำนึงถึงหลักศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และกฎหมายต่าง ๆ

อย่างนี้ไม่ได้ เพราะอย่างน้อยคนที่ถือศีลไม่ได้ และ
 ไม่คิดที่จะถือด้วย ย่อมไม่มีทางที่จะมีความเป็นอิสระ
 ได้เลย การปกครองไม่ว่าในรูปไหนจะช่วยคนประเภท
 ให้เป็นอิสระไม่ได้ แม้จะอยู่ตามลำพังไม่เกี่ยวข้องกับ
 คนส่วนใหญ่ ก็มีความเป็นอิสระไม่ได้ เพราะการที่คน
 เราจะตกเป็นทาสของคนอื่น จะถูกคนอื่นบังคับข่มขู่ได้
 หรือไม่ ปัญหาสำคัญไม่ใช่อยู่ที่คนอื่น แต่มันอยู่ที่ตัวเอง
 เพราะตราบใจที่ตัวเองยังตกเป็นทาสอารมณ์ตกเป็นทาส
 กิเลส ก็ยอมตกเป็นทาสความคิดของตัวเอง หรือถ้าจะ
 พูดอีกนัย หนึ่งคือตกเป็นทาสวิบากของตัวเอง วิบากหมายถึง
 ถึงผลของกรรมที่เกิดขึ้นในสันดาน ลักษณะของวิบาก
 ก็คืออำนาจบังคับให้ต้องพูดให้ต้องทำให้ต้องคิด เหมือน
 อย่างที่เคยพูดเคยทำเคยคิดมาแล้ว

ขอได้โปรดสังเกตว่า ในชีวิตประจำวันของคน
 เราภาระที่หนักที่สุด ซึ่งน้อยคนที่จะปลดเปลื้องได้ก็คือ
 การปลดเปลื้องความคิดที่ไม่ต้องการออกไป คือความคิด
 ที่ทำให้เราหลงผิด ความคิดที่บังคับให้เราต้องทำอะไรผิด
 พลาดผิด นำความทุกข์นำความเดือดร้อนมาให้ ซึ่งคนอื่น

ที่ไม่ได้ตกเป็นทาสเหมือนตัวเอง หรือคนที่เขาฉลาดกว่า
 มีจิตใจสูงกว่า เขามองเห็นชัดว่า เราเดือดร้อนเพราะ
 ความคิดของตัวเองแท้ ๆ และขอได้โปรดจำไว้ด้วยว่า
 คนที่ตกเป็นทาสของวิบาก จะเลิกคิดเหมือนอย่างที่เขา
 เคยคิดมาแล้วไม่ได้ ทั้งที่ตัวเองก็ต้องการที่จะเลิก คน
 ที่เป็นโรคประสาทซึ่งเป็นคนที่มีความคิดซ้ำซาก วนเวียน
 อยู่แต่ในความคิดที่ทำให้ตัวเองไม่สบายใจ ทำให้นอน
 ไม่หลับทำให้ฟุ้งซ่าน แต่ก็เลิกไม่ได้ ก็เพราะตกเป็น
 ทาสวิบากการตกเป็นทาสวิบากของตัวเองนี้เป็นเรื่อง
 ที่ร้ายกาจที่สุด

วิธีวางรากฐานประชาธิปไตย

ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวมาแล้วว่า “คนที่มีอิสระทาง
 จิตใจนั้น ถ้าหากเขาเป็นคนที่มีความรอบรู้ในเรื่องกฎ-
 หมาย เศรษฐกิจ การปกครอง หรือวิชาอื่น ๆ อีกหลาย
 อย่าง คนประเภทนี้เท่านั้นที่สามารถจะกำหนดหลักการ
 ปกครอง หลักเศรษฐกิจ หลักการศึกษาชนิดที่ทำให้คน
 ทั้งหลายได้รับสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ คนที่มีอิสระ

ทางจิตใจ ถ้าหากจะไม่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างกว้างขวาง ก็เพราะขาดความรู้ความสามารถในทางโลกเท่านั้น เพราะคนที่มีความอิสระในทางใจนั้นย่อมรู้แจ้งแก่ใจว่า ความอิสระที่แท้จริงนั้นจะมีมาได้โดยวิธีใด” ข้อความที่กล่าวมานี้ขอได้โปรดพิจารณาให้ถี่ถ้วน แล้วจึงนึกถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมาแล้วท่านก็จะเห็นความจริงว่า ถ้าหากว่าจะมีสมัชชา ประเทศชาติเจริญ ประชาชนอยู่ดีกินดี อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ก็เพราะผู้นำเป็นคนดีมีศีลธรรม เป็นคนเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น ไม่คิดเอาเปรียบใคร ไม่ใช่อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต ถ้าหากผู้นำเป็นคนโลภมาก เห็นแก่ได้ เป็นคนหลงในอำนาจ มีทิฐิขี้นมาจะจัด ไม่รู้จักฟังความคิดเห็นของคนอื่น คนประเภทนี้จะสามารถวางรากฐานประชาธิปไตยให้แก่คนทั้งหลายได้หรือไม่ เพราะฉะนั้น วิธีการเผยแพร่การปกครองแบบประชาธิปไตย ถ้าหากไม่เน้นหนักในเรื่องศีลธรรมให้มากแล้ว จะไม่มีทางเป็นไปได้เลย ลำพังกฎหมายอย่างเดียวช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ไม่ได้ เพราะคนเป็นคนสร้างกฎหมาย ถ้าผู้สร้างกฎหมายจิตใจไม่สูง กฎ-

หมายนัยย่อมไม่ให้ความเป็นธรรมแก่สังคม และนัย
 ย่อมหมายความว่า กฎหมายนั้นเขาได้สร้างขึ้นมาเพื่อ
 ประโยชน์ของคนในกลุ่มเขาเท่านั้น ซึ่งเป็นชนกลุ่ม
 น้อย และจะต้องปกครองกันด้วยการกดขี่ ไม่ให้อิสระ

อันที่จริง การสถาปนาการปกครองด้วยลัทธิ
 ประชาธิปไตยนั้น จะต้องประกอบไปด้วยวิธีการหลาย
 อย่าง เช่นจะต้องให้การศึกษแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง
 จะต้องส่งเสริมการเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนได้อยู่ดีกิน
 ดีและอื่น ๆ อีกหลายอย่าง ซึ่งทั้งหมดที่ว่านี้ทุก ๆ รัฐบาล
 ก็ได้พูดและก็ได้พยายามทำตามที่พูด แต่ก็ไม่ค่อย
 จะบรรลุถึงความสำเร็จตามเป้าหมาย *ทั้งนี้เพราะตั้งแต่*
ไหนแต่ไรมาแล้วยังไม่เคยปรากฏว่า รัฐบาลใดได้มีการลง
ทุนอย่างมากมาเพื่อพัฒนาจิตใจ สาเหตุที่ไม่ทำก็เพราะ
มันเหมือนกับว่า คนที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเมื่อชอบดื่ม
เหล้าและชอบเล่นการพนัน ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนั้น เขาจะ
พยายามลงทุนเพื่อป้องกันและปราบปรามคนอื่น ไม่ให้
เล่นการพนันได้อย่างไร เพราะการกระทำเช่นนั้นก็เท่า
กับเป็นการปฏิวัติตัวเอง ข้าพเจ้าคิดว่าถ้าหากจะมีการลง

ทุกคนอย่างมากมาย เพื่อพัฒนาในด้านจิตใจกันจริง ๆ แล้ว ก็เห็นจะเป็นในสมัยของท่านนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน คือ อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ นี้แหละ เพราะท่านเป็นคนที่สะอาด เป็นคนที่สนใจในการศึกษาและการปฏิบัติในทางธรรมมานานแล้ว แต่ข้าพเจ้าก็คิดว่าคงเป็นไปได้อีก เพราะท่านคงจะเป็นนายกอยู่ได้อีกไม่นาน และปัญหาอย่างอื่นซึ่งเป็นปัญหาเฉพาะหน้าและด่วนกว่าก็มีมากมาย จนแทบจะทำไม่ไหวอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นจึงเป็นธรรมดาอยู่เอง ที่จะใช้เวลามาสับสนุนในด้านศาสนาอย่างจริงจังนั้นจึงเป็นไปได้

โดยปกติการส่งเสริมในด้านศาสนาจะทำได้ดีต่อเมื่อการเศรษฐกิจของชาติต้องดีด้วย ขอให้สังเกตดูอย่างนี้ ในตำบลใด ถ้าหากประชาชนมีฐานะดีร่ำรวยกันเป็นส่วนมาก วัดในตำบลนั้นก็เจริญรุ่งเรือง ส่วนในถิ่นใดประชาชนยากจนอดอยาก สภาพของวัดก็จะเป็นที่น่าสังเวช และอีกประการหนึ่ง คนเราจะมีจิตใจนึกถึงการบุญการกุศล ก็ต่อเมื่อตัวเองต้องมีความสบายพอสมควร ถ้าหากยังลำบากอยู่มาก เขาก็จะต้องนึกถึงแต่

ปัญหาเฉพาะหน้าที่จะต้องทำ เพื่อความเป็นอยู่ เพราะเหตุนี้คนที่นึกแต่ในแง่เงินจึงมักจะมองไม่เห็นว่าการสอนศาสนาซึ่งถ้าทำให้ถูกวิธีแล้ว สามารถที่จะช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น และข้าพเจ้าก็เชื่อว่าด้วยวิธีการทางศาสนาเท่านั้น ที่จะช่วยให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีกันอย่างทั่วถึง ซึ่งวิธีการที่ว่านี้ ข้าพเจ้าได้เคยเขียนไว้แล้วในหนังสือชื่อว่า พุทธศาสนากับเศรษฐกิจ ผู้ที่สนใจขอได้โปรดอ่านจากหนังสือเล่มนี้

ในท่ามกลางของความคับแค้นเพราะปัญหาค่าครองชีพปีบริบูรณ์ทุกทางเช่นทุกวันนี้ ถ้าหากเราจะรอให้ความเป็นอยู่ของเราดีขึ้นเสียก่อน แล้วจึงจะหันมาสนใจกับทางศาสนา เพื่อหาความอิสระให้แก่จิตใจของตัวเองนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าอันนี้เป็นกรเข้าใจผิด เพราะการแสวงหาความเป็นอิสระให้กับตัวเอง ไม่จำเป็นจะต้องรอความอิสระที่คนอื่นเขาจะหยิบยื่นให้ และถ้ามัวคิดเช่นนั้น เราก็จะไม่มวนได้พบความเป็นอิสระเลยเป็นอันขาด อย่าลืมว่า คนเราจะเป็นอิสระได้จริงหรือไม่นั้นมันสำคัญอยู่ที่ตัวเอง ถ้าหากเราเป็นคนรู้จักมักน้อยสัน

โทษตามฐานะ รู้จักความพอดีในเรื่องความเป็นอยู่ เป็นคนมีความเคารพกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เป็นคนขยันอดทนในการงาน ไม่ประพฤติในทางอบายมุข และเป็นคนที่เชื่อในเรื่องกฎของกรรมอย่างมั่นคง คนที่ประพฤติตัวเช่นนี้แม้จะเป็นคนช้อยู่ในบ้าน หรือเป็นกรรมกร หรือจะทำงานอะไรก็ตาม เขาก็จะมีความอิสระดีกว่าคนที่มั่งเงินมีความรู้มีอำนาจ แต่ภูมิธรรมไม่สูง แต่เรื่องนั้นคนที่รู้แจ้งด้วยตัวเอง ก็คือคนที่ปฏิบัติตามหลักธรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้วเท่านั้น

ส่วนคนที่คิดแต่ในแง่สังคัม มักจะมีความรู้สึก ถ้าหากเราไม่กระตือรือร้น ไม่พยายามที่จะต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพ เราก็ต้องตกเป็นทาสคนอื่น ยอมให้เขากดขี่บังคับตลอดไป และถ้าหากคนส่วนใหญ่ของประเทศพากันคิดแต่ในทางศาสนาเหมือนดังที่กล่าวมาแล้ว ความเสมอภาคในสังคัมจะมีไม่ได้เลย และเขาจะเห็นอีกว่าศาสนาทำให้คนอ่อนแอ ทำให้คนไม่คิดที่จะต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพ และคนที่มีความรู้แรงเขาก็จะประมาณว่าการสอนศาสนาในรูปดังที่กล่าวมานั้น เป็นอุปสรรคต่อ

การก้าวหน้าของสังคมอย่างยิ่ง และพวกคนนิยมใช้วิธีการรุนแรง ซึ่งเราจะเห็นได้จากการปฏิบัติของพวกคอมมิวนิสต์ในที่ต่าง ๆ

ที่จริง วิธีการของพุทธศาสนาไม่ใช่มีแต่จะสอนให้คนมักน้อยสันโดษ สอนให้คนยอมรับตามสภาพที่เขาเป็นอยู่ไม่ต้องดิ้นรนเพื่อที่จะปรับปรุงทุกสิ่งทุกอย่างให้ดีขึ้น พุทธศาสนาไม่ได้สอนเพียงเท่านั้น ตรงกันข้ามคนที่เข้าถึงพุทธศาสนาจริง ๆ ถ้าหากเป็นคนมีความรู้ความสามารถ เขาจะอยู่เฉยไม่ได้ เขาจะต้องต่อสู้กับทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อที่จะปรับปรุงความเป็นอยู่ทั้งของตัวเองและของคนอื่นให้ก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ และในบางครั้งในเมื่อจำเป็นจะต้องจับอาวุธเข้าต่อสู้ หรือจะต้องทำงานชนิดที่ต้องเสี่ยงกับอันตราย สำหรับฆราวาสที่เข้าถึงศาสนาเทิดทูนศาสนาเหนือชีวิต คนประเภทนี้จะไม่กลัวตาย ไม่กลัวลำบาก ขอให้อ่านดูประวัติศาสตร์ของคนไทยสมัยโบราณซึ่งยึดมั่นในศาสนายิ่งกว่าคนในสมัยปัจจุบันนี้มากมาย นครบไทยในสมัยโบราณกล้าหาญเพียงไร ท่านเหล่านั้นได้ต่อสู้กับข้าศึกศัตรูกองทัพเอกราช

สร้างชาติมาได้ยั่งยืนถึงทุกวันนี้ ไม่ใช่เพราะศาสนาเป็นกำลังใจให้คนเหล่านี้ดอกหรือ ?

การสอนศาสนาซึ่งถ้าทำกันให้ถูกต้องจริง ๆ แล้ว จะสร้างชาติของเราให้มีอิสระเสรีได้อย่างดียิ่ง และการปกครองแบบประชาธิปไตยก็จะดำเนินไปอย่างราบรื่น จะไม่สะดุดทกล้มเหมือนอย่างที่ผ่านมา คนที่ศึกษาอะไร แต่เพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ศึกษาให้รอบคอบ ความคิดก็มักจะพุ่งไปในทางใดทางหนึ่ง มองเห็นความจริงแต่เพียงด้านใดด้านหนึ่ง คนประเภทนี้ จะเป็นผู้กำหนดนโยบายสำหรับคนส่วนรวมไม่ได้ เขาจะเป็นได้อย่างมาก ก็เพียงผู้ชำนาญในทางใดทางหนึ่งเท่านั้น ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามนโยบายของผู้ที่อยู่เหนือขึ้นไป เวลานี้ ความคิดของประชาชนทั้งหลายกำลังสับสน เพราะมีคนหลายกลุ่มแสดงทัศนะในการปกครองในการพัฒนาสังคมแตกต่างกัน ซึ่งบางอย่างก็รอบคอบดี แต่บางอย่างก็ดึงไปทางใดทางหนึ่งมากเกินไป ไม่รู้จักประนีประนอม ไม่รู้จักทางสายกลาง พวกที่นำกลัวที่สุดก็คือพวกที่มหัวรุนแรงและยึดมั่นในเรื่องวัตถุเป็นเรื่องสำคัญ พวกนี้

พยายามที่จะให้ประเทศชาติเจริญไปตามแนวทางของตัว ซึ่งแนวทางที่ว่านั้นแม้จะเป็นการทำให้คนอื่น ต้องเดือดร้อน ทำให้ต้องประหัตประหารกัน หรือแม้จะใช้วิธี ตลบแต่ลงหักหลังกัน หรือจะยุแหย่ให้คนเกิดความแตก แยกกัน เขาก็ทำ โดยไม่คำนึงถึงว่ามนจะเป็นบาปกรรม แค่ไหนอย่างไร มุ่งอย่างเดียวคือมุ่งให้อุดมการของตัวเองบรรลุผลสำเร็จเป็นใช้ได้ และก็อ้างว่า ทั้งหมดที่ทำ ไปนั้นก็เพื่อประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ เพื่อประโยชน์ แก่คนทั้งชาติ เพื่อคนทั้งหลายจะได้มีการอยู่ดีกินดี มี สิทธิเสรีภาพเสมอกัน

ข้าพเจ้าได้เคยเตือนไว้แล้วว่า การกระทำใด ๆ ก็ตาม ถ้าหากเป็นการผิดศีล ถึงแม้ว่าผลของมันจะออกมาในรูปที่เราต้องการ อย่างเช่นการเดินขบวนเรียกร้อง ขอรัฐธรรมนูญคราวที่แล้ว คนส่วนใหญ่พอใจชื่นชม ยินดีในผลที่เกิดขึ้น แต่ผลสะท้อนที่เรากำลังได้รับกัน อยู่ทุกวันนี้เป็นอย่างไรบ้าง เราคิดกันบ้างหรือเปล่า? มันทำให้คนส่วนใหญ่มีสิทธิเสรีภาพขึ้นมาได้จริง หรือ ว่าเหตุการณ์ทุกวันนี้กำลังจะนำชาติไปสู่การหมดอิสระ-

ภาพอย่างชนิดที่เราอาจจะต้องเสียใจกันไปชั่วกาลนาน เพราะการสูญเสียคราวนี้หากเกิดขึ้นจริงๆ แล้ว คราวนี้ยากที่จะกลับฟื้นคืนมาอีก ขอให้นึกถึงประวัติศาสตร์ในสมัยโบราณว่าเป็นมาอย่างไร เราได้สูญเสียอะไรกันมาบ้างแล้ว ทำไมคนไทยจึงต้องอพยพจากเหนือลงมาได้ และคราวนี้จะอพยพไปทางไหนกันอีก ข้าพเจ้าอยากจะให้ข้อคิดไว้สักอย่างหนึ่งว่า เอกราชในทางเศรษฐกิจของคนไทยส่วนใหญ่ ยังคงมีอยู่ หรือว่าได้สูญเสียไปแล้ว? และมีใครบ้างไหมที่มีปัญญาที่กำลังที่จะเรียกร้องความเป็นเอกราชในทางเศรษฐกิจกลับคืนมาให้กับคนไทยส่วนใหญ่? ข้าพเจ้าคิดว่า ด้วยวิธีการทางศาสนาเท่านั้น ที่จะทำให้คนไทยส่วนใหญ่ ซึ่งยากจนมีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้นได้มีสิทธิเสรีภาพ มีความเสมอภาค ไม่ถูกกดขี่ในเรื่องการทำมาหากิน ในเรื่องการครองชีพ

คนที่จะหยิบยื่นความอิสระ ความเป็นประชาธิปไตยให้แก่คนส่วนรวมได้จริงๆ นั้น ข้าพเจ้ามีมติอย่างเด็ดขาดว่า ต้องเป็นคนมีอิสระทางใจ ซึ่งยังมีมากเท่าไรก็ยิ่งทำได้มากจนเพียงนั้น แต่คนที่เป็นอิสระทางใจนั้น

จะต้องเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถในวิชาการต่าง ๆ ด้วย ไม่ใช่รู้แต่เรื่องศาสนา ขอให้นึกถึง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งพระองค์ทรงเป็นนักรบที่ยอดเยี่ยมที่สุด สูงที่สุดด้วยคุณธรรม เพราะพระองค์ทรงยึดมั่นในศาสนาใช้หรือไม่ จึงทำให้พระองค์ทรงกอบกู้เอกราชของคนไทยในสมัยนั้นได้เป็นผลสำเร็จ พระองค์ทรงมีลักษณะอะไรเหมือนกับผู้ที่มิอำนาจบางคนในสมัยนี้บ้าง ซึ่งถ้าหากพระองค์ทรงคิดจะกอบโกยเอาเปรียบราษฎรของพระองค์แล้วทำได้ง่ายที่สุด แต่พระองค์ไม่ทำ มีแต่ให้ มีแต่การเสียสละเพื่อคนไทยทั้งชาติ และนี่ไม่ใช่ด้วยอิทธิพลของศาสนาที่อยู่เบื้องหลังดอกหรือที่ทำให้พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์นักรบที่กล้าหาญที่สุด มีคุณธรรมสูงที่สุด แล้วยังมีใครในหมู่คนไทยที่กล่าวว่า ศาสนาพุทธไม่สำคัญไม่ได้เป็นรากฐานอันแท้จริงของการปกครองแบบประชาธิปไตย ข้าพเจ้าคิดว่า ถ้าเราทั้งหลายยังไม่ตื่นตัวที่จะช่วยกันทำการเผยแพร่ศาสนาให้ได้ผลแก่คนทุกชั้น ยังไม่สนใจที่จะทำงานในค้ำนี้ให้เกิดผลอย่างจริงจัง ยังไม่ยอมลงทุนกันอย่างมากมาย

เหมือนกับที่เราลงทุนในด้านอื่น เช่นสร้างโรงไฟฟ้า
สร้างโรงพยาบาล สร้างโรงเรียน สร้างโรงงานอุตสาหกรรม
สร้างเขื่อนชลประทาน อะไรทำนองนั้นแล้ว ก็
อย่าหวังเลยว่า ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์จะเกิดขึ้นใน
เมืองไทยได้ และก็อย่าหวังเลยว่า คนไทยทั้งหลายจะ
มีอิสระสิทธิเสรีภาพ สมกับที่เกิดมาเป็นคน และก็เป็นที่
การน่าละอายอย่างยิ่งที่ในเมืองไทยมีพุทธศาสนานั้นคง
ยิ่งกว่าประเทศใด ๆ และทั้งที่พุทธศาสนาคือรากฐานอัน
สมบูรณ์ ของการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่แล้ว
ก็ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้ถูกต้องทาง.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์วิญญูญาณ ๔๗/๒ ถนนสามเสน
บางลำภู กรุงเทพมหานคร โทร. ๒๘๒๒๐๒๕
พร รัตนสุวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๒๕

หนังสือซึ่งจัดพิมพ์โดย

สำนักคัมภีร์ทางวิญญาน

ที่อธิบายเกี่ยวกับหลักวิชาพุทธศาสนา

การฝึกสมาธิวิปัสสนาและนิพพาน

๑. พุทธวิทยา เล่ม ๑,๒ ชุดละ	๑๐๐	บาท
๒. คำบรรยายพุทธปรัชญา ภาค ๑	๓๐	,,
๓. คำบรรยายพุทธปรัชญา ภาค ๒	๒๐	,,
๔. คู่มือการฝึกอานาปานสติสมาธิ	๕๐	,,
๕. ความว่าง	๑๕	,,
๖. หลักพระพุทธศาสนาสำหรับทุกคน	๑๕	,,
๗. สมาธิและวิปัสสนาในชีวิตประจำวัน		
เล่ม ๑ (สมาธิและวิปัสสนาคืออะไร)	๒๐	,,
เล่ม ๒ (ใครจักรู้แจ้งตัวเอง)	๒๕	,,
เล่ม ๓ (วิคัลยาภิธานฉันทะ)	๒๐	,,
เล่ม ๔ (วิธีฝึกสมาธิสำหรับคนทั่วไป)	๑๕	,,
๘. พระรัตนตรัย	๑๕	,,
๙. สุขภาพจิตกับศาสนา	๑๕	,,
๑๐. สุขภาพทางจิต	๒๕	,,

ส่งขอได้ที่ สำนักคัมภีร์ทางวิญญาน ๔๗/๒

ถนนสามเสน บางลำภู ก.ท. ๑๐๒๐๐ โทร. ๒๘๒๒๐๒๕
โดยธนาคารหรือเช็คไปรษณีย์ส่งจ่าย ปท. บางลำภูบน